

Verslag expertbijeenkomst 'De zorg van morgen: een waardevolle zorg'

Het institutionele perspectief

7 juli 2016 – De Nieuwe Poort, Amsterdam

Een institutioneel perspectief op de zorg

Tijdens deze expertbijeenkomst stond het institutionele perspectief centraal. Sinds 2006 zijn er waardevolle ervaringen opgedaan met de verschillende sturingsmechanismen in de zorg. Is met de huidige verhoudingen in de diverse deelsectoren ook daadwerkelijk aandacht voor de meest relevante waarden? Of raken waarden onderbelicht?

Waarden voorbij de publieke belangen

De deelnemers onderkennen het belang van een waardenperspectief binnen de zorg. Als hierbij verder wordt gekeken dan alleen kwaliteit, toegankelijkheid en betaalbaarheid gaat het bijvoorbeeld om hiërarchie; een waarde die voor veel patiënten in de zorgrelatie van belang blijft, anders dan beleidsmakers lijken te geloven. Specifieke aandacht is nodig om het vertrouwen in de zorg (de 'smeerolie' van het stelsel) te herstellen, omdat dit essentieel is voor het succes van sturing. Maar ook om solidariteit in het licht van groeiende variëteit en verschillen in bijvoorbeeld gezondheid. Ook werden waarden als talentontwikkeling als doel van zorgverlening en simpelheid in de organisatie van het stelsel genoemd. Al met al waarden die we misschien zouden vergeten als we ons alleen zouden richten op de drie publieke belangen.

Waarden en het zorgstelsel

Tegelijkertijd wordt de vraag opgeworpen wat het zorgstelsel eigenlijk is, hoe dit zich verhoudt tot de zorg als geheel, en daarmee samenhangend of het stelsel invloed heeft op de waarden. Het stelsel is één van de factoren, een zeer complexe factor, maar ook de politiek, de samenleving en de technologie zijn relevant. Waarden worden in belangrijke mate niet vanuit het stelsel, maar in het dagelijks contact tussen zorgverleners, patiënten en andere mensen die in de zorg werken 'geproduceerd'. Het is dus de vraag of een stelsel wel de geëigende plek is om waarden als 'vertrouwen' of 'persoonlijke zorg' te stimuleren. De verstatelijking van de zorg maakt wel dat bepaalde waarden dominant worden, zoals keuzevrijheid.

Het zorgstelsel

Het stelsel probeert te omvatten wat in essentie een polycentrisch systeem is. Kennis, autoriteit, en middelen zijn gefragmenteerd. Het stelsel bestaat uit meerdere deelstelsels, en dus uit meervoudige besturingslogica's. Het gaat er dan om deze sturingslogica's goed te laten aansluiten, complementair te maken. Dat vraagt weer veel informatie uitwisseling tussen partijen.

Een adaptief stelsel

Het gaat er dan ook niet om de publieke belangen die het stelsel nastreeft uit te breiden met andere waarden. Hiermee zou het zorgstelsel groter en complexer worden. Daarentegen gaat het erom het stelsel adaptief te maken om voortdurend in te kunnen spelen op uiteenlopende en dynamische waarden die in onze samenleving en in de zorgsector van belang worden geacht, en deze te vertalen in concrete doelen en belangen. Waarden zijn constant in ontwikkeling. Een adaptief stelsel kan dit zelf opvangen en waarden blijvend balanceren. Het is dan aan professionals, bestuurders, burgers en anderen om aan waarden invulling te geven op de werkvloer, in spreekkamers en aan de bestuurstafel. Dit betekent dat het stelsel dienend moet zijn aan het probleemoplossend en lerend vermogen van de samenleving om complexe problemen op te lossen. Door je teveel te richten op het stelsel, en teveel te verwachten van sturingsprincipes – zoals in de politiek – raak je het zicht op dit maatschappelijk vermogen kwijt. Het voorbeeld van het onderwijs leert dat een simpeler stelsel helpt om de leefwereld meer als uitgangspunt te nemen, en bijvoorbeeld de aandacht te richten op doelmatigheid in plaats van op rechtmatigheid.

Bureaucratisering

De hiervoor geschetste verwachtingen van een adaptief en dienend stelsel worden tegengehouden door de sterke bureaucratiserings-tendens in de Nederlandse zorg. Deze moet geproblematiseerd. De politiek en de media spelen hierin een sterke rol. Denk aan de recente zwarte lijst van verpleeghuizen.

Naar een adaptief stelsel

Tijdens de bijeenkomst komen uiteenlopende ideeën naar voren om een adaptief stelsel vorm te kunnen geven. Een belangrijke ontwikkeling om mee rekening te houden is dat risico's steeds minder actueel worden, en dus steeds minder passen in een sociaal verzekeringsstelsel. Een zorgstelsel waarin ruimte is voor experimenteren en leren op lokaal niveau helpt om de regelgeving aan te laten sluiten bij de leefwereld. De huidige decentralisaties naar gemeenten zouden daarvan een voorbeeld kunnen zijn. In gemeenten wordt op veel plaatsen al met aanbieders nagedacht over hoe de zorg zo kan worden ingericht dat hij zo goed mogelijk past bij de lokale situatie, en dat ongedeelde oplossingen worden gevonden voor complexe problemen die zich over meerdere levensdomeinen uitstrekken. Ook het versterken van het waardenbewustzijn onder politici, burgers, beleidsmakers, bestuurders en zorgverleners kan helpen, om gericht te zijn op waarden om afwegingen te kunnen maken.

Aanwezigen

Mevr. Barbara Goezinne	Algemene Rekenkamer
Dhr. Sjaak de Gouw	GGD Hollands Midden
Dhr. Titus Livius	Ministerie van BZK
Mevr. Fawzia Nasrullah	Youké
Dhr. Rogier den Uyl	Radar Advies
Dhr. Tom van der Grinten	iBMG
Dhr. Kees Kraaijeveld	Argumentenfabriek
Dhr. Jan Kees Helderma	Radboud universiteit

RVS

Mevr. Liesbeth Noordegraaf-Eelens
 Dhr. Willem Jan Meerding
 Dhr. Evert Schot
 Dhr. Jan Stalman
 Mevr. Janna Goijaerts